

مقایسه باور به دنیای عادلانه در مادران کودکان عقب مانده ذهنی و مادران کودکان عادی شهر ورامین

حسین منیعی^۱

^۱ دانش آموخته کارشناسی ارشد روانشناسی واحد گرمسار

چکیده

هدف: این پژوهش مقایسه بین باور به دنیای عادلانه در مادران کودکان عقب مانده ذهنی و مادران کودکان عادی شهر ورامین است. روش: روش تحقیق بصورت توصیفی و علی-مقایسه ای بوده و از طریق پرسشنامه ها اجرا شده و جامعه آماری: مورد مطالعه شامل کلیه مادران دارای کودکان عقب مانده ذهنی شهر ورامین که به دو مرکز موجود در سطح شهر بود بصورت داوطلب ۵۰ نفر انتخاب شدند. نمونه گیری بصورت در دسترس انجام شد. یافته ها: نتایج حاصل نشان دهنده این بود که بین باور به دنیای عادلانه در مادران کودکان عقب مانده ذهنی و مادران کودکان عادی تفاوت معناداری وجود دارد. بین قدرت تحمل ابهام در مادران کودکان عقب مانده ذهنی و عادی تفاوت معناداری ملاحظه شد نهایتاً "در متغیر آخر مشخص گردید بین خوش بینی /بدبینی در مادران کودکان عقب مانده ذهنی و مادران کودکان عادی تفاوت چشمگیری مشاهده شد.

واژه های کلیدی: باور به دنیای عادلانه، کودکان عقب مانده ذهنی، کودکان عادی

مقدمه

عقب ماندگی ذهنی یکی از عمده ترین، پیچیده ترین و دشوارترین مسائل و مشکلات کودکان و نوجوانان در جوامع بشری امروزی است (لاکسون، ۲۰۰۱) و به کنش هوش عمومی که به طور معنی دار یا قابل ملاحظه ای کمتر از حد متوسط عملکرد و با نقایصی در رفتار سازشی توأم بوده و در دوران رشد پدیدار شده است، گفته می شود (اسکیلینگ مک، ۲۰۰۳). این کودکان از بدو تولد و در خلال رشد و تحول تا زمان مرگ نیازمند مراقب هایویژه از جانب خانواده و نهادهای ذیربط در جامعه هستند (اکبرزاده آرانی و همکاران، ۱۳۹۱).

پیدایش غریبه سوم به نام نوزاد، علاوه بر مشکلات ویژه ای چون تغذیه، نگهداری، پرستاری و مانند آن، فشارهای روانی بسیاری را بر والدین تحمیل می کند، حال اگر نوزادی با معلولیت های ذهنی یا جسمی و یا رفتاری و یا ترکیبی از آنها متولد شود، فشارهای روانی حاصل از وجود چنین فرزندى بر اعضای خانواده به ویژه مادر چندین برابر می گردد. تمام رویاهای والدین با به دنیا آمدن یک کودک معلول فرومی ریزدویکی پس از دیگری محومی شود، معمولاً مادر بیشترین ضربه روحی را متحمل می شود. آگاهی از معلولیت کودک فشارهای روانی مضاعفی را وارد می کند که این امر سبب بر هم خوردن نظم، آرامش و سازش یافتگی زندگی می شود (کميجانی، ۱۳۹۱).

همچنین با آگاهی والدین از معلولیت فرزند خود، با مشکلاتی مانند هماهنگ کردن وظایف معمول خود با برنامه های درمانی کودک، سازگاری عاطفی با موقعیت متفاوت فرزند، صرف زمان زیاد برای تعیین درمان، فراهم کردن مراقبت ها در خانه، پرداختن به مشکلات مدرسه، و رسیدگی به مشکلات رفتاری کودک کم توان می باشد. لذا تعداد قابل توجهی از خانواده ها از اثرات منفی داشتن یک کودک معلول رنج می برند و باید با این واقعیت که کودکشان شرایط خاصی دارد که وی تا پایان عمر درگیر می کند، کنار آیند. اثرات منفی داشتن کودک کم توان یا ناتوان موجب ایجاد تنش و فشار در اعضای خانواده خصوصاً مادر می شود. چرا که مادر اولین شخصی است که به طور مستقیم با کودک ارتباط برقرار می کند. احساساتی مثل گناه و تقصیر و ناکامی و محرومیت ناشی از عا دی نبودن کودک می تواند سبب گوشه گیری مادر و عدم علاقه به برقراری رابطه با محیط و همچنین پایین آمدن عزت نفس و احساس خودکم بینی و بی ارزشی و غم و اندوه در مادر شود که پیامد آن عزت نفس پایین را به ارمغان خواهد آورد (جمشیدی، ۱۳۹۳).

بیان مسله

عقب ماندگی ذهنی جزوه گروه های اختلال های رشدی است که نارسایی در توجه و بازداری پاسخ در آن دیده می شود. کافمن (۲۰۰۹) بیان می کند که تعداد ی از مشکلات اصلی افراد مبتلا به عقب ماندگی ذهنی شامل نقص توجه، حافظه،

رشد زبان، خود تنظیمی و انگیزش است، در واقع این افراد اغلب به چیزهای اشتباه توجه می کنند و احتمالاً در تخصیص دادن توجه خود به عوامل مورد نظر دشواری هایی دارند (پور آقا و همکاران، ۱۳۹۲).

عقب ماندگی ذهنی نتیجه فرآیندی مرضی در مغز است که مشخصه آن محدودیت در کارکرد هوش و انطباقی است. در غالب موارد علت عقب ماندگی ذهنی از روی اشکالات هوشی و مهارت های زندگی فرد مشخص می شود. عقب ماندگی ذهنی به کنش هوش عمومی که بطور معنی دار یا قابل ملاحظه ای کمتر از حد متوسط عمل کرده، بانقاصی در رفتار سازش توأم بوده و در دوران رشد و تحول پدید آمده است، گفته می شود و طبق قوانین فدرال آمریکا اصطلاح معلولیت یا کم توان ذهنی باید جایگزین عقب مانده ذهنی شود. اختلال رشدی ذهنی یعنی یک اختلال ذهنی که در دوران رشد (کودکی و نوجوانی) روی می دهد. افراد مبتلا به معلولیت ذهنی صرفاً بر اساس هوشبهر طبقه بندی نمی شوند، هر چه هوشبهر آنها باید حداقل دو انحراف استاندارد کمتر از میانگین باشد (۷۰ یا کمتر) ویژگی اصلی معلولیت ذهنی عبارت است از نقص هایی در توانایی های شناختی (مثلاً، حل مسأله، برنامه ریزی و قضاوت) و عملکرد سازگارانه، معیارهای تشخیصی هم بر اهمیت توانایی های شناختی و هم بر عملکرد شناختی تأکید دارند. سطح معلولیت ذهنی (خفیف، متوسط و شدید یا عمیق) توسط توانایی فرد برای دست یابی به استانداردهای رشدی و اجتماعی فرهنگی بر اساس استقلال و مسئولیت اجتماعی تعیین می گردد نه توسط نمره هوشبهر (کافمن ۵ DSM، به نقل از گنجی و سید محمدی، ۱۳۹۳).

اختلالات عصبی رشدی مجموعه ای از بیماری ها هستند. پایین، بروز افسردگی و به خطر افتادگی سلامت روانی مادر است. وجود کودک ناتوان، سازش یافتگی و سلامت جسمی و روانی مادر را تهدید می کند و غالباً تأثیر منفی بر وی می گذارد (برجیس، ۱۳۹۰).

بنابراین، تعداد قابل توجهی از خانواده ها در جامعه از اثرات ناخوشایند داشتن یک کودک معلول، همچنین از بار مراقبتی بسیار زیاد و فشارهای روانی، اجتماعی و مالی ناشی از داشتن چنین کودکی رنج می برند که این عوامل می توانند تأثیرات نامطلوبی را بر ساختار و عملکرد خانواده داشته و باعث شود که پدر و مادر تحت تنش های جسمی، روانی، اجتماعی و اقتصادی قرار گیرند تا حدی که روند طبیعی زندگی خود را از دست داده و منجر به فروپاشی خانواده شود. در این بین بیشترین فشار روانی گریبان گیر مادران است. مادران با توجه به ساختار شخصیتی خود بیشتر احساس مسئولیت و یا گاهی احساس گناه می کنند که این موضوع باعث کسب اطلاعات بیشتر در زمینه ناتوانی و معلولیت فرزند و حمایت افراطی از کودک معلول می شود از طرفی چون مادران بیشتر وقت و انرژی خود را صرف کودک می کنند، بیشتر با

همسایگان، اطرافیان و فامیل ارتباط داشته و در معرض توضیح دادن وضعیت کودک قرار می گیرند و بیشتر بر حسب مسایل هیجانی، روابط خانوادگی و خارج از خانواده واکنش نشان می دهند. فشار روانی وارد بر این مادران به دلیل استمرار، علاوه بر سلامت جسمی و روحی آنها، سلامت و آسایش همسران، فرزندان سالم و نیز فرزند ناتوان شان و در سطحی وسیع تر سلامت و بهداشت روانی کل جامعه را متأثر خواهد کرد نیازهای مادران کودک عقب مانده ذهنی برخاسته از مشکلاتی است که از لحظه تولد کودک و یا تشخیص عقب ماندگی ذهنی، با آنها روبرو می شوند. آنها ممکن است حالات مختلفی چون افسردگی، اضطراب و استرس را تجربه کرده باشند و به دنبال آن واکنش های نامطلوبی از خود نشان دهند. اگر چه بروز این حالات دلایل متعددی دارد. و لیکن بسیاری از محققین بر این عقیده اند که کمبود دانش و اطلاعات کافی راجع به عقب ماندگی ذهنی یکی از عوامل مسلم در بروز واکنش های نامطلوب است (اکبرزاده آرانی و همکاران، ۱۳۹۱).

نظریه ی باور به دنیای عادلانه لرنز انسان ها از زندگی در دنیا با سطوح مختلفی به این باور می رسند که هر کس در دنیا چیزی را به دست می آورد که سزاواری و شایستگی آن را دارد. بر اساس چنین مفروضه ای، افراد خوب به فرجامی نیک و افراد بد به فرجامی بد می رسند. باور به دنیای عادلانه کارکردهای سازشی و ارزشمندی برای افراد دارد، به گونه ای که اغلب انسان ها سعی می کنند تا به اشکال مختلف این باورهای خود را در برابر تغییر یا شواهد متناقض با آن حفظ کنند (اکبری و همکاران ۱۳۸۹)

باور به دنیای عادلانه حداقل سه کارکرد دارد. اول، چنین باورهایی به مش، به یک قرارداد شخصی بین فرد و دنیا باعث می شوند تا افراد در اعمال و رفتار خود از درون نوعی اندام به رعایت عدالت و انصاف را احساس کنند دوم، ایجاد نوعی اعتماد و اطمینان فراگیرد و درون افراد مبنی بر اینکه چنان که آنها با دیگران به شیوه ای منصفانه و عادلانه رفتار کنند، هیچ گاه قربانی اتفاقات و حوادث غیر مترقبه و غیر عادلانه نمی شوند و سوم، این باورها برای افراد نوعی چارچوب مفهومی فراهم می سازند تا وقایع و حوادث دنیای اطراف خود را به شیوه ای معنی دار تعبیر و تفسیر کنند (پور افکاری، ۱۳۹۰)

اهمیت و ضرورت پژوهش

خانواده برای سازگاری با مشکلات جدید الگوهای رفتاری تازه ای را انتخاب می کنند مطالعات متعددی در مورد اثرات حضور کودک معلول در خانواده و استرس مادران آن ها انجام شده است. با توجه به اینکه تعداد قابل توجهی از خانواده های ایرانی

از اثرات منفی داشتن یک کودک معلول و همچنین از بار مراقبتی بسیار زیاد، فشار روانی - اجتماعی و مالی ناشی از داشتن یک کودک معلول رنج می برند، که این عوامل باعث برهم ریختگی سازمان خانواده می شوند. لذا ضروری است در زمینه تأثیر وجود فرزند عقب مانده ذهنی بر خانواده به ویژه مادر ارزیابی صورت گیرد. وقتی والدین با عقب ماندگی فرزند خود روبرو می شوند به دنبال جایی یا افرادی هستند که آنان را در چگونگی برخورد و سازگاری با این مسأله راهنمایی نمایند و وظیفه روان شناسان کمک به والدین در جهت سازگاری آنها است (کوهستانی و میزمانی، ۱۳۸۵)

تولد فرزند برای والدین در هر سن و شرایط، حاصل بار یا فشارهای روانی است. حال اگر نوزاد با نوعی از معلولیت های ذهنی، جسمی و رفتاری یا ترکیبی از آنها متولد شود، فشار روانی حاصل از وجود چنین فرزندی بر اعضای خانواده، به ویژه والدین چندین برابر می گردد (سیف نراقی و نادری، ۱۳۹۱)

تأثیر آموزش مهارت های زندگی و مشاوره در کاهش میزان فشار روانی مادران کودکان عقب مانده ذهنی بسیار حائز اهمیت است. بسیار مهم است که والدین خدمات حمایتی دریافت کنند تا برای هر چه نیکو تر انجام داده وظایف خود به عنوان والد، بهتر از دیگر مهارت هایشان توانمند شوند (ملک پور و همکاران، ۱۳۸۵).

مادران دارای فرزند کم توان ذهنی در مقایسه با مادران کودکان عادی سطح سلامت عمومی و روانشناختی پایین تر و اضطراب و افسردگی بالاتری دارند. والدین کودکان عقب مانده ذهنی اغلب دچار استرس هستند همچنین بیشتر مادران تحت تأثیر کودکان قرار می گیرند. تا دیگر اعضای خانواده، زیرا نیازها و زحمات ها بیشتر، توسط مادران برآورده می شود. (اثنائی، ۱۳۸۹).

فرضیه

بین باور به دنیای عادلانه در مادران کودکان عقب مانده ذهنی و کودکان عادی تفاوت وجود دارد.

جامعه آماری و روش نمونه گیری

جامعه آماری پژوهش شامل کلیه مادران کودکان عقب مانده ذهنی و مادران کودکان عادی شهر ورامین می باشد. لذا با توجه به داشتن دو جامعه، دو نوع روش نمونه گیری خواهیم داشت. در این زمینه جامعه کودکان عقب مانده ذهنی نمونه گیری ابتدا به صورت خوشه ای چند مرحله ای بود. بدین صورت از بین مناطق شهر ورامین و سپس از بین مراکز مشاوره دیگر در هر منطقه دو مرکز انتخاب شد و سپس از بین افراد مراجعه کننده به صورت داوطلبانه پنجاه نفر از مادران کودکان عقب مانده ذهنی انتخاب شد برای مادران کودکان عادی ابتدا از طریق نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای از بین مناطق شهر ورامین

ابتدا دو منطقه و بعد در هر منطقه دو مهد کودک و سپس از بین مهد کودک پنجاه نفر از مادرانی که بصورت داوطلب حاضر به همکاری هستند انتخاب شد

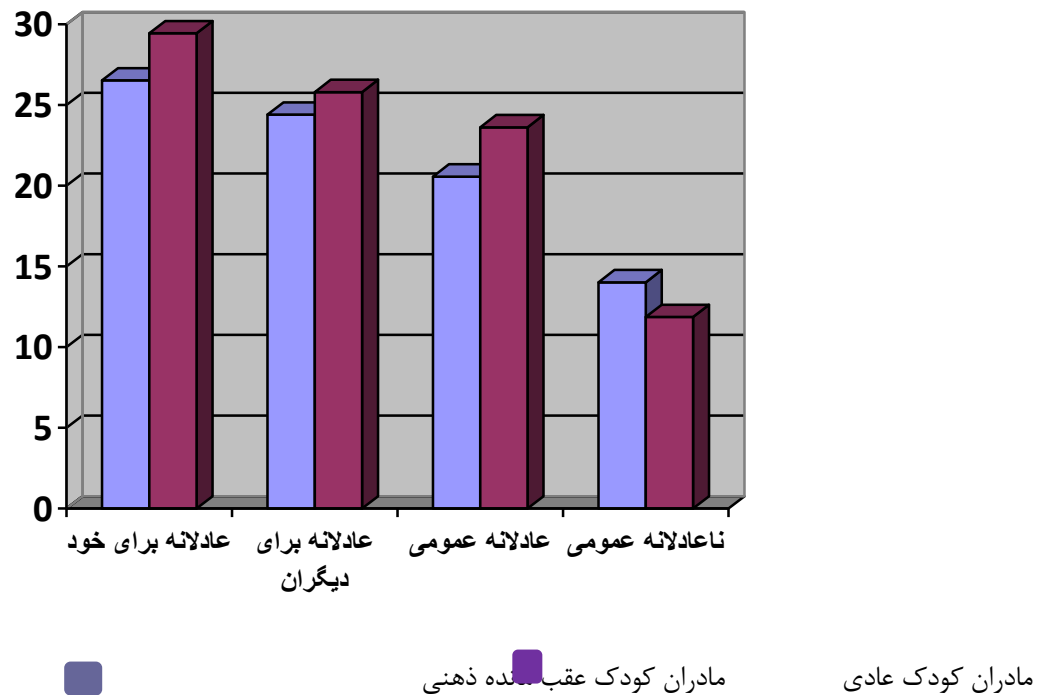
یافته های پژوهش:

باور به دنیای عادلانه

جدول ۱-۴. میانگین و انحراف استاندارد باور به دنیای عادلانه بر اساس گروه (n = ۱۰۰)

مؤلفه ها	مادران دارای کودک		مادران دارای کودک عادی	
	SD	M	SD	M
گروه	(n=۵۰)		(n=۵۰)	
	۲۶/۵۲	۶/۳	۲۹/۴۴	۴/۳
باورهای دنیای عادلانه برای خود				
دیگران	(n=۵۰)		(n=۵۰)	
	۲۴/۴۰	۷/۲	۲۵/۸	۵/۴
باورهای دنیای عادلانه عمومی				
باورهای دنیای ناعادلانه عمومی	(n=۵۰)		(n=۵۰)	
	۲۰/۵۶	۶/۴	۲۳/۶۲	۵/۷
باورهای دنیای ناعادلانه عمومی	(n=۵۰)		(n=۵۰)	
	۱۴/۰۲	۳/۳	۱۱/۸۶	۳/۱

نتایج جدول بالا نشان دهنده در دو مولفه " باورهای دنیای عادلانه برای خود " و " باورهای دنیای عادلانه عمومی " ، مادران دارای " کودک عادی " نمره بالاتری نسبت به مادران دارای " کودک عقب مانده ذهنی " بدست آورده اند . و این در حالی است که میانگین " باورهای دنیای ناعادلانه عمومی " در مادرانی است که دارای فرزند " عقب مانده ذهنی " هستند ، بالاتر از مادران دارای " کودک عادی " است . از نظر مولفه " باورهای دنیای عادلانه برای دیگران " تفاوت قابل توجهی بین دو گروه مشاهده نمی شود . این نتایج در نمودار ستونی زیر نیز نشان داده شده است .

نمودار ۴-۱ مقایسه میانگین باور به دنیای عادلانه بر اساس گروه

فرضیه پژوهش: بین باور به دنیای عادلانه در مادران کودک عقب مانده ذهنی و مادران کودکان عادی تفاوت وجود دارد.

قبل از آزمون فرضیه مفروضه های استفاده از این آزمون مورد بررسی قرار می گیرد:

همگنی ماتریس واریانس – کوواریانس

اساسی ترین مفروضه ی Manova همگنی ماتریس کوواریانس است که از طریق M باکس بررسی می شود. اگر چه نتایج آزمون این مفروضه را مورد تأیید قرار نداد ($P=0/03$ ، $df=10$ ، $F=1/98$ ، $Box's M=20/7$) با $df=45915/5$ این وجود با توجه به مساوی بودن تعداد نمونه دو گروه، آزمون Manova نسبت به عدم برقراری این مفروضه مقاوم می باشد.

همگنی واریانس های خطا

جهت بررسی همگنی واریانس های خطا، از آزمون لوین استفاده شد که نتایج آن در جدول زیر نشان داده شده است:

جدول ۴-۴. خلاصه آزمون لوین جهت بررسی همگنی واریانس خطاها در مؤلفه های باوره به دنیای عادلانه

متغیرها	F	درجه آزادی	درجه آزادی	سطح معنی داری
		۱	۲	
باورهای دنیای عادلانه برای خود	۲/۲	۱	۹۸	. / ۱۱
باورهای دنیای عادلانه برای دیگران	۲/۶	۱	۹۸	۰ / ۰۹
باورهای دنیای عادلانه عمومی	۱/۷	۱	۹۸	۰ / ۱۹
باورهای دنیای ناعادلانه برای	۰/۸۴	۱	۹۸	. / ۳۶

سطح معنی داری F حاکی از آن است که تساوی واریانس خطای متغیر وابسته، در همه متغیرها برقرار می باشد. جدول ۴-۵ خلاصه آزمون تحلیل واریانس چند متغیره جهت مقایسه باور به دنیای عادلانه مادران دارای کودک عقب مانده ذهنی و مادران کودک عادی

لاندا	درجه	توان	اثرات	لاندا	درجه	توان
فرض شده	خطا	معنی داری	اثر	آزمون	درجه آزادی	سطح
ویلکز	F	درجه آزادی	حجم	آزمون	درجه آزادی	سطح
۰ / ۸۱	۵/۶	۴	۹۵	۰ / ۰۱	۰ / ۱۹۱	۰ / ۹۷۴

چنانکه اطلاعات جدول بالا نشان می دهد ، شاخصی لاندای ویلکز در سطح ۰/۰۱ معنی دار است ($p = 0/191$ $n2 = 0/81$ $F = 5/6$ $Lambda = Wilks$ $0/01$) به عبارت دیگر می توان ادعا کرد که دست کم در ترکیب یکی از میانگین های مربوط به " باور به دنیای عادلانه "، تفاوت معناداری بین گروه ها وجود دارد ؛ بنابراین به منظور اطلاع از اینکه پراش در کدام یک از متغیرهای وابسته ، منجر به معنی داری لاندای ویلکز شده است ، از تحلیل تک متغیری با تصحیح خطای نوع اول به شیوه بونفرونی استفاده گردید ، در این شیوه برای کنترل خطای نوع اول سطح معنی داری آزمون فرضیه ها برابر با ۰/۰۱۲ در نظر گرفته شد .

جدول ۲-۲ . تحلیل واریانس یک راهه بین آزمودنی جهت مقایسه مؤلفه های باور به دنیای عادلانه در مادران دارای کودک عقب مانده ذهنی و مادران دارای کودک عادی

منبع	مجموع	میانگین	سطح			
				متغیر	مجدورا	درجه
تغییر	ت	آزادی	ت	معنی داری	اندازه	اثر
باورهای دنیای عادلانه برای	۲۱۳/۱۶	۱	۲۱۳/۱۶	۰/۰۰۸	۰/۰۷	
خود	۴۹	۱	۴۹	۰/۲۷	۰/۰۱۲	
گروه باورهای دنیای عادلانه برای دیگران	۲۹۹/۳	۱	۲۹۹/۳	۸/۳	۰/۰۰۵	باورهای دنیای
عادلانه عمومی	۱۱۶/۶	۱	۱۱۶/۶	۰/۰۰۱		

بر اساس اطلاعات جدول بالا ، با احتساب آلفای میزان شده بنفرونی (۰/۰۱۲) تنها در مؤلفه های " باورهای دنیای عادلانه برای خود " ، " باورهای دنیای عادلانه عمومی " و " باورهای دنیای ناعادلانه عمومی " تفاوت معناداری بین گروه ها ، وجود دارد ؛ به طوری که اطلاعات جدول ۴-۱ نیز نشان می دهد میانگین " باورهای دنیای عادلانه برای خود " و " باورهای دنیای عادلانه عمومی " در مادران دارای فرزند عقب مانده ذهنی ، به طور معنی داری کمتر از مادران دارای کودک عادی می باشد ؛ در حالی که میانگین " باورهای دنیای ناعادلانه عمومی " در مادرانی که دارای کودک عقب مانده ذهنی است ، بالاتر از مادران کودک عادی برآورد شده است . اندازه اثر نیز نشان می دهد که ۷/۸ درصد از تفاوت آزمودنی ها در " باورهای دنیای

عادلانه عمومی " و ۷ درصد از " باورهای دنیای عادلانه برای خود " ، از طریق انتساب به گروه ها ، قابل تبیین است . این رقم در خصوص " باورهای دنیای ناعادلانه عمومی " به ۱۰/۳ درصد می رسد . میانگین باورهای دنیای عادلانه برای دیگران در هر دو گروه تقریباً یکسان گزارش شده است .

بحث و نتیجه گیری

در بررسی فرضیه اول پژوهش مبنی بر اینکه بین باور به دنیای عادلانه در مادران کودک عقب مانده ذهنی و مادران کودکان عادی تفاوت معنادار وجود دارد ، از تحلیل واریانس چند متغیره (Manova) استفاده شد. با استفاده از جدول ۱-۴ نتایج نشان دادند که تنها در دو مؤلفه " باورهای دنیای عادلانه برای خود " و " باورهای دنیای عادلانه عمومی " ، مادران دارای " کودک عادی " نمره بالاتری نسبت به مادران دارای " کودک عقب مانده ذهنی " بدست آورده اند . و این در حالی است که میانگین " باورهای دنیای ناعادلانه عمومی " در مادرانی است که دارای فرزند " عقب مانده ذهنی " هستند ، بالاتر از مادران دارای " کودک عادی " است . از نظر مؤلفه " باورهای دنیای عادلانه برای دیگران " تفاوت قابل توجه ای بین دو گروه مشاهده نمی شود . میانگین باورهای دنیای عادلانه برای دیگران در هر دو گروه تقریباً یکسان گزارش شده است . پژوهش حاضر همسو است با پژوهش های ، - رهپرداز ، فاطمه (۱۳۹۴) در تحقیقی تحت عنوان پیش بینی جهت گیری زندگی و رضایت از زندگی با توجه به باور به دنیای عادلانه انجام دادند ، نتایج پژوهش نشان دادند که بعد خوشبینی (ابعاد جهت گیری زندگی) ، با بعد باورهای عادلانه برای خود رابطه مثبت و معنی دار دارد و بعد بدبینی (ابعاد جهت گیری زندگی) با هیچ یک از ابعاد باورهای عادلانه رابطه معنی داری ندارد . یافته ها همچنین نشان دادند که رضایت از زندگی با ابعاد باورهای دنیای عادلانه ؛ باورهای دنیای ناعادلانه دارای رابطه معکوس و معنی دار باورهای دنیای عادلانه عمومی ، باورهای دنیای عادلانه برای دیگران و باورهای دنیای عادلانه برای خود دارای رابطه مثبت و معنی دار می باشد .

منابع

- ایزدیار ، علی ؛ محمد پور ، هادی و محمود پناهی شهری . (۱۳۹۲) . مقایسه اختلالات رفتاری مادران کودکان عقب مانده آموزش پذیر ذهنی با مادران کودکان عادی . شهرستان گناباد ، ص ۴۵-۲۷.
- اکبری ، محمد ؛ گلپور ، محسن و کامکار ، منوچهر . (۱۳۸۷) . رابطه اعتماد بین فردی ، خودکار آمدی ، پایبندی مذهبی و بخشش با باورهای دنیای عادلانه توزیعی و رویه ای . شماره سی و پنجم و سی و ششم ، ص ۸۰-۶۳ .
- احمدی طهور سلطانی ، محسن و نجفی ، محمود (۱۳۹۰) . مقایسه باورهای فراشناختی و تحمل ابهام رادافراد سیگاری و عادی . مجله روانشناسی بالینی ، سال سوم ، شماره ۴ ، ص ۶۷-۵۹

- امرالهی فر، ژینوس (۱۳۸۹). مقایسه ساختار اهداف و تحمل ابهام در دانش آموزان با وضعیت اقتصادی اجتماعی بالا و پایین شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد، روانشناسی عمومی.
- افتخاری، نیره السادات (۱۳۹۰). روانشناسی شعر در مثنوی مولوی با موضوع شادی، امید خوشبینی، پایان نامه.
- بیرامی، منصور؛ هاشمی نصرت آباد، تورج؛ بشارت، رباب؛ موحودی؛ یزدان و کوهپیمای، سجاد. (۱۳۹۰) بررسی مؤلفه های روان نژندی والدین کودکان اوتیسم، کم توان ذهنی عادی تبریز، تعلیم و تربیت استثنائی ص ۲۷-۱۷
- برجیس، مریم؛ حکیم جوادی، منصور؛ طاهر، محبوبه؛ غلامعلی لواسانی، مسعود؛ خانزاده، عباسعلی حسین. (۱۳۹۰). مقایسه ی میزان نگرانی، امید و معنای زندگی در مادران کودکان مبتلا به اوتیسم، ناشنوایی و ناتوانی یادگیری، مجله ی ناتوانی های یادگیری. (۱۳۹۲). دوره ی ۳، شماره ی ۶۱-۲۷، ص ۶-۲۷.
- Arquero jose Polvilo Carmon & Hassall Trevor (2015) Relarionships Between mmunicarion apprehension ambiguiton ambifuify tolerance and learning styles in Accountng students Revista de Contabilidad Available online4 December 2015
- A.R.Agha Yousefi PhD (2012) The Effectiveness of Coping –Theray in Mothere On the AggressiveThe Effectiveness of Coping-Therapy in Mothees on the Aggressive
- Arfai A Basharat Gh Ghoilzadeh H . Hekmati A (2011) Intolerance of uncertainty A comparison of the major depressed patients with obsessive-compulsive patients Med J Tabriz. 5(33) . Pages 17-22 .(Persian)
- Abdulrahman Alnuaimi . Omar (2010) Employees Reactions to Enterprise SystemsImplementations: The Role of Cynicism toward Enrerprise Systems. A Doctoraldissertaion of philosophy in Business Administration. Univesity ofArkansas
- Begue. L. (2014) Beliefs in justice and faith in people: Just world religiosity and interpersonal comparison of social adjustment in mothers of edusable mentally retarded daughter Thought & Behavior in Clinical psychology Volume 8 Number30
- Bahri L Yousefi F (2013) The role of personality traits in predicting students Social skills peer relationsuips and behavioral enotional engagement J Behav Sci.3 Pages 279-88(Persian)